

Ruská novinářka vyzpovídala ukrajinské válečné uprchlíky

Táhni i s tou snahou nám porozumět

Apolena Rychlíková

Ruská agrese proti Ukrajině trvá už přes dva roky. Za tu dobu většina z nás, kteří ji z dálek pozorujeme, otupěla a pozbyla citlivosti i empatie s těmi, kdo v důsledku Putinova krvavého tažení trpí. I proto, že válka dál ničí životy Ukrajinců a Ukrajinek, je podstatné nepropadat apatii a připomínat si, co vlastně způsobuje. Kniha Katěřiny Gordějevové *Odnos můj žal* nám k tomu dává příležitost: je sugestivní, ale citlivá, je bolestivá, a přesto je v ní skryta velká síla. A především: ačkoliv vznikala během prvního roku velké války, je vysoce aktuální.

Záhy po vypuknutí invaze začala Gordějevová sbírat příběhy Ukrajinců a Ukrajinek, kterým ruská agrese od základu změnila život. Po dobu jednoho roku je navštěvovala, empaticky zpodobila a prosila, aby s ní sdíleli svá traumata. Ve většině případů šlo o lidi, kteří před ruskou armádou utekli do mnoha koutů Evropy včetně Ruska. Sestavila tak pestrou mozaiku různorodých osudů, jež propojuje válka.

Knihu v překladu Václava Štefka na sklonku loňského roku vydalo nakladatelství Maraton, jež se zaměřuje právě na reportážní literaturu. Ve svém portfoliu má však i současnou ruskou prózu – nedávno například uvedlo na zdejším knihučepce pulty prozaický debut básníky Oksany Vasjakinové *Rána* nebo román mladé spisovatelky Jevgenije Nekrasovové *Kůze*.

Řekni to Gordějevové

Do roku 2012 byla Gordějevová válečnou reportérkou ruské federální televize NTV. Když se kanál začal dostávat pod stále větší kontrolu Kremle, na protest odešla. A když Rusko anektovalo Krym, opustila i rodnou zemi. Od roku 2015 žije v Lotyšsku, kde provozuje YouTube kanál *Řekni to Gordějevové*, jehož některá videa dosahují i milionových zhlédnutí. V srpnu 2022 za svou práci získala Mezinárodní novinářskou cenu Anny Politkovské a následujícími měsíci ji ruská moc označila za „zahraničního agenta“.

Katěřina Gordějevová – ruská nezávislá novinářka, laureátka Mezinárodní novinářské ceny Anny Politkovské.

Foto Archiv Katěřiny Gordějevové

K Ukrajincům, kterým teď věnovala své pozoruhodné dílo, měla Gordějevová blízko vřady. Jak by ne, narodila se a vyrostla v Rostocké oblasti na jihu Ruska, která sousedí s Doněckým regio-

nem na Ukrajině. Až do roku 2014 se lidé z obou krajů často navštěvovali a hojně mezi sebou žemili, vdávali nebo se tak občas občasně přátelili. Po vypuknutí první fáze války se ale začal vzájem-

ný kontakt přirozeně komplikovat. Někteří lidé nenávnatě zmizeli, jiní narukovali, mezi další vnesla ruská agrese sváry a závěs. Před dvěma lety se pak vše ještě výrazně zhoršilo.

Autorka se tak při práci na knize ocitla v náročné situaci. Jakkoliv patří k nejvýznamnějším postavám ruské opoziční žurnalistiky, musela se vyrovnávat s odmítáním a nevěrou. Zpovídání lidí se přitom nebdí ani tak přímo jí jako spíš toho, že by mohli být za svá vyjádření potrestáni.

„Káto, řekni mi, jak to vůbec vypadá v Rusku? Co tam lidi říkají o válce?“ ptá se novinářky Táňa, jedna z jejích respondentek, která po propuknutí války strídala azyl za azylem, až nakonec zakotvila v Kyjevě. „My víme, za co bojujeme, ale vy?“ dodává upřímně.

U jiných se zase „Káta“ setkávala s nenávistí a zlostí, někdy s posměchem. „Jenom prosím tě žádný řeči o pocitu viny a 24. února, které tě nepřestává mučit,“ varuje jí Líza, jež pomáhá ženám, které se staly obětí válečného sexuálního násilí. „Jdi do prdele i s tou tvou snahou porozumět nám,“ neudrží se pro změnu Irina. Ta po jednom z útoků přišla o zrak. V noci se jí zdají živé sny, v nichž vidí – a pak se každé ráno znovu budí do toho. Paralyzuje jí strach, že nepozná svého syna, až (a jestli vůbec) se vrátí z fronty.

Když jedna vlast útočí na druhou

Řada lidí nejen vypráví o válečných zločinech, jejichž oběti se stali (včetně pekelného svědectví z Buči), ale klade si také tvůrčí otázky. Ptají se po tom, za koho se vlastně považují, a neřadí se jim pochopit, proč je sousední národ okupuje. Lidé z rusko-ukrajinského pohraničí zase přemýšlejí, kam se zařadit, když se doma cítí být v obou státech. „Když jedna naše vlast začala v plném rozsahu likvidovat druhou naši vlast, můj syn šel bojovat za tu vlast, která se ocitla v ohrožení,“ vysvětluje Gordějevová Olga. Její syn Borja je v válce padl hned koncem března 2022.

Podobných trudných osudů je kniha *Odnos můj žal* plná. Je nepřehlédlná, protože ti, kdo v ní promlouvají, žijí ve světě plném hrůz, bolesti, ztrát domova

i vlastní identity. Přináší unikátní – a tolik potřebné – svědectví o tom, co skutečně znamená válka a co dělá s lidmi.

Gordějevová prokazuje prakticky na každé stránce hned několik vlastností pro reportérku klíčových. Je odvážná, pohotová, citlivá, umí naslouchat, ale také si dokáže stanovit hranice. Když cítí, že je potřeba zeptat se na nepřijemné věci, bez váhání to udělá. Orientuje se v problematice, dokáže proniknout blízko k lidem, a především: jejich příběhy umí vyprávět bez příkras, s nulovou potřebou exhibovat.

Gordějevová sestavila pestrou mozaiku různorodých osudů, jež propojuje válka

Na postavách, které potkává, jí záleží. Prožívá s nimi náročné chvíle, ale nechává je existovat i v obyčejné každodennosti. Když řeší dárky pro děti, když přemýšlejí nad tím, co si dají k večeri nebo co budou pít, když společně kouří cigarety u otevřených oken a na balkóněch. Autorka přiznává, že jí debaty o válce jsou nepřijemné a často hledá slova. „Chci dělat, že tahle válka nikdy nebyla. Chci dělat, že se nám to jenom zdálo.“

Přáve její opakované přiznávání bezradnosti dělá z knihy *Odnos můj žal* působivý étenářský zážitek. Gordějevová se nestaví do role ostřílené válečné reportérky, ukazuje svou zranitelnost, své obavy a na několika místech přiznává, že v pozici občanky agresivního státu neví, co má zpodobňovat říct. Tak s nimi často jen mlčí, dokud někdo něco zase nenapadne a nezačne s těžkostí, odpovídající temným prožitkům, opět pomalu a nejisté mluvit. I proto, aby se na zločiny páchané na Ukrajině alespoň nezapomnělo.

(Autorka je režisérka a publicistka)